

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

§. I. Assertiones Caramuelis referuntur, ac refelluntur

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

sibi sinunt, se per quamcumque & quaruncumque A
opinionum probabilitatem perigisse ad agendi se-
curitatem, desinent petere à Deo ulteriorem legis
intelligentiam, praesumentes se jam pervenisse ad
securitatis sufficientiam. Unde si Casuistas recen-
tiores audiamus, qui omnia purè probabilia
tuta existimant, eumque, qui probabiliter in-
cedit, tutò incedere profitentur, prorsus immu-
tandæ sunt Christianæ preces, nec jam cum Da-
vide sic orandum est: *Veritatem tuam doce me:*
Deduc me Domine in via tua, & ingrediar in ve-
ritate tua; sed istis potiùs ad probabilitatis do-
ctrinam compositis precibus utendum: *Proba-*
ilitatem tuam doce me: Deduc me Domine in
via tua, & ingrediar in probabilitate tua, ut re-
ctè ait Wendrochius.

61. Alterum inconveniens declaratur ab Episcopo
Gandavensi in Epistola pastoralis ad Clerum suæ
Diocesis, in qua sic dicit: *Experimur quotidie*
tantâ passim licentiâ notâs & laxas in materia
moralis excogitari opiniones, & commenta, ut vix
quidquam illicitum futurum sit, si quorundam
placitis acquiescamus, nec ullum penè præceptum
naturale aut positivum, quod questuosus istorum
probabilitatibus obnoxium non sit, & eludatur:
usque adeò student peccata omnia fucare & obvol-
vere, aut de medio etiam omnino tollere, arctam-
que viam cæli, reclamante Christo Domino, di-
latare, ut quantum saltem apparet, commodius
per spatiosam ambulent; que vinam ipsos cum
señatoribus suis ad perditionem non ducat.

62. Similia habet Crespinus à Borgia in selectis
Moralibus quæst. 9. ubi sic dicitur: *In rebus*
moralibus vix datur casus in quo non sint duæ
opiniones contradictoria & probabiles, & hoc
punctum ita ad punctum reduxit Caramuel, ut
vix sit aliquod præceptum Ecclesiasticum, quod
eludi non possit, si ejus doctrina, quam proba-
bilem putat, adhareamus. Nam duæ opiniones
probabiles contradictorias sequi quemlibet pos-
se, probabile esse contendit: ex quo fit ut nemo
teneri videatur præcepto jejunandi, audiendi
sacrum, recitandi horas canonicas, & alia hu-
jusmodi.

63. Quod ille de Catamuele dixit, de aliis recen-
tioribus Casuistis licet asserere: cum enim Dia-
na in opere Resolutionum moralium numeret
quæstiones in materia morali supra ter mille,
cum opinionibus & Authoribus pro utraque
parte affirmantibus aut ambas esse probabiles,
aut unam probabilem, & alteram probabilio-
rem; & recentiores Casuistæ ad hoc potissimum
tendant, ut certatim in materia morali novas &
plausibiles opiniones singulis diebus excogitent,
ut reddendo probabilia, quæ antea probabilia
non erant, ea quæ antea non licebant, licita
faciant; manifestum est, quòd si quæcumque
probabilitas à peccato exculet, & ad honestan-
das actiones humanas sufficiat, omnia ferè erunt
licita ac honesta, & vix ullum erit præceptum
naturale & positivum, quod facile eludi non
possit. Quod ut pateat ad oculum, brevem proba-
bilitatis synopsis hic describam, in qua no-
vorum Casuistarum excessus, pluresque ipso-
rum assertiones ex eorum libris fideliter excer-
ptas, ut in parva tabella exponam; ex ea enim
manifestum erit, nullam ferè dari actionem
pravam, quæ licita non sit, si ipsorum placi-
tis adhareamus, & si fas sit quamcumque proba-
bilem opinionem sequi, relicta probabiliori.
Unde sit

ARTICULVS III.

Probabilitatum monstra, seu novorum Casuista-
rum excessus referuntur, & refelluntur.

RECTE ait D. Thomas qu. 18. de verit. art.
6. ex Commentatore in 3. de anima, quòd
falsa opinio ita se habet in cognoscibilibus, sicut
monstrum in natura corporali: est enim falsa opi-
nio proveniens præter intentionem ipsorum primo-
rum principiorum, quæ sunt quasi virtutes semi-
nales cognitionis; sicut monstra eveniunt præter
intentionem virtutis naturalis agentis; & hoc
ideo, quia omne malum est præter intentionem,
ut dicit Dionysius 4. cap. de divin. nomin. Unde
sicut in conceptione humani corporis in statu in-
nocentia nulla monstruositas accidisset: ita in in-
tellectu hominis nulla falsitas esse potuisset. Ex
quo Angelici Doctoris discursu liquet, quod
sicut in statu naturæ lapsæ plures accidunt in hu-
manis corporibus defectus & monstruositates, ita
& in animis plura opinionum monstra est igno-
rantia veritatis generantur, juxta illud Tertul-
liani lib. 2. de Nat. Varietas opinionum venit ex
ignorantia veritatis. Sed nunquam tot & tam
horrida probabilitatum monstra in materia mor-
rum visa vel audita sunt, quàm hoc nostro sæ-
culo, in quo ut lepidè ait quidam Recentior,
exorta est densissima novorum Casuistarum nub-
bes, qui tanquam Ægyptiæ ranæ, vel locustæ,
in Ecclesiam incubuerunt, & nihil penè
intactum, ac in moribus integrum reliquerunt;
ut ex sequentibus assertionibus, ex eorum li-
bris fideliter excerptis, & à Prospero Fagnano,
Joanne Sinnichio, & Parrochis Parisiensibus in
probabilitatis synopsis, quam Episcopis Galliæ
obtulērunt, diligenter & accuratè collectis, mani-
festè patebit.

§. I.

Assertiones Caramuelis referuntur, ac refelluntur.

I.

TAM clarum videtur fornicationem secun-
dum se nullam involvere malitiam, & solum
esse malam, quia interdicitur, ut contrarium om-
nino rationi dissonum videatur. Caramuel lib. 4.
Theol. moral. num. 1598. & in Theol. fundam.
num. 1171. editionis Francof. ubi sententiam oppo-
sitam, quam fatetur esse D. Thomæ & discipu-
lorum ejus, ait se non audere nominare probabilem.

Sed hæc assertio non solum falsa & improba-
bilis, sed etiam erronea, & hæresi proxima
censenda est, ut docet Soto lib. 5. de justitia &
jure qu. 3. art. 5. ubi sic ait: *Dicere fornicationem*
non esse contra jus nature, ERROR EST HÆRESI
PROXIMVS. Nam consequens inde protinus fie-
ret, Gentibus ante legem scriptam non fuisse de-
lictum; quin verò neque post scriptam, quia lege
Mosaica non tenebantur.

Simile argumentum fieri potest de Turcis &
Mahumetanis, aliisque infidelibus: cum enim
jus positivum, quo fornicatio prohibetur, in so-
la Scriptura sacra sit contentum, subindeque
ab ipsis invincibiliter ignoretur, si illa jure
naturæ prohibita non sit, quis Turca vel infi-
delis, non dico hebetis aut tardi ingenij, sed
non minus acris & excellentis ac ipse Cara-
muel, nefando illi crimini se prostituens, argui
poterit de peccato, ac de eo justè in hac vita
vel in futura puniri? Si hoc consequens Adver-

fario displicet, audiat illud Augustini ad Pol-
lentium lib. 2. de adulter. conjugis cap. 4. *Hoc
tu quidem non sentis; sed hoc sequitur illa quæ
sentis. Muta ergo antecedentia, si vis cavere
sequentia.*

67. Deinde contra eandem affectionem urget ra-
tio D. Thomæ 2. 2. qu. 154. art. 2. *Fornicatio cum
sit concubitus vagus, utpote præter matrimonium
existens, est contra bonum prolis educanda: Ergo
est contrarius naturæ, quæ copulam carnalem
ad prolis generationem ordinat, & congruam
ac convenientem ejus educationem exigit.*

Nec valet quod ait Caramuel, antiquam Mar-
tini de Magistris crambem recoquens, sæpe con-
tingere prolem fornicariè conceptam bene
enutrirî ac educari, imò melius quàm alias
multas per copulam conjugalem conceptas.
Non valet, inquam, quia, ut ait Soto loco cita-
to, *Actus existimandus est ex natura, & non ex
accidente: alioquin matrimonium non esset vin-
culum naturale ad convenientem prolis edu-
cationem ordinatum, quia aliquando accidit, ut
conjuges, neque facultatem habeant, neque
voluntatem eam educandi. Unde D. Thomas
hanc Caramuelis instantiam prævidens ac præ-
veniens, post verba relata subdit: *Nec obstat si
aliquis fornicando aliquam cognoscens, sufficien-
ter provideat proli de educatione: quia id quod
cadit sub legis determinatione, judicatur secun-
dum quod communiter accidit, & non secundum
id quod in aliquo casu potest accidere.**

I I.

68. *Mollities jure natura prohibita non est; unde si
Deus eam non interdixisset, sæpe esset bona, &
aliquando obligatoria sub mortali. Ita idem Ca-
ramuel in Theologia morali num. 1603. ubi de
hoc crimine pessimo non aliter philosophatur,
quàm de minoratione sanguinis, aut de esu
pomi, aliisque actibus de se bonis, aut indiffe-
rentibus: unde ibidem num. 1605. comparat
mollitiem cum esu pomi vetiti, dicens: *Esu
pomi aliàs indifferentem primis hominibus inter-
dixit Deus, quia voluit, & potuit, utpote rerum
universarum Creator, & Dominus: Seminis
etiam effusionem inhibet, non quòd ipsa sit ma-
la ante præceptum, sed quòd ipse sit Dominus,
nos servi; ipse Creator, nos creature, ipsi compe-
tar præcipiendi auctoritas, nobis obediendi gloria
relicta sit.* Addit demum ibidem num. 1607. *Mol-
lities, sodomia, bestialitas, sunt peccata ejus-
dem speciei infime. Quod aded certum & ma-
nifestum existimat, ut dicat contrariam senten-
tiam videri errorem in Philosophia. Ex quo ma-
nifeste sequitur, juxta illius principia, non so-
lùm mollitiem, sed etiam sodomiam & bestia-
litatem, non esse malas ab intrinseco, nec jure
naturæ prohibitas; quia si sunt eisdem omni-
nino malitiæ specificæ, eodem jure debent pro-
hiberi.**

69. Sanè mirum est in viro docto & religioso sic
extingui posse communissimas honestatis &
pietatis notiones, ut hæc ipsi non solùm proba-
bilia, sed etiam certa videri poterint. Nam
quantùm hæc, non à castis auribus solùm, sed
etiam ab ipso lumine naturali aliena sint, ag-
noverunt Ethnici ipsi, qui non tantùm bestiali-
tatem, aut sodomiam, horridasque illas libidi-
num furias in corpora, in sexus, ultra jura na-
tura, quæ non tam crimina quàm monstra dicenda

Tom. III.

A sunt, ut ait Tertullianus, sed ipsam etiam mol-
litiem acriter reprehenderunt, ut Martialis lib.
9. Epigram. 42. ubi in Ponticum se pollutentem
sic invehitur.

*Hoc nihil esse putas? scelus est. mihi crede, sed
ingens,*

Quantùm vix animo concipis esse iuo.

Ipsam crede tibi naturam dicere rerum:

Istud quod digiris Pontice perdis, homo est.

70. Dolendum sanè celasse naturam Christianum
Doctorem, quod Poëtæ Gentili, & aliàs in mo-
ribus satis depravato non occultavit: his enim
versibus, non solùm aperte docet mollitiem esse
de se malam, & naturæ repugnantem, sed etiam
rationem fundamentalem, quâ communiter
uruntur Theologi ad id probandum, insinuat.
Nam sicut verba ex sua natura ordinantur ad
manifestationem mentis, ita semen genitale ad
propagationem prolis: unde sicut uti verbis ad
fallaciam, est peccatum contra ordinem naturæ;
ita uti semine ad sterilem lasciviam, est de se
malum, & ordini ac institutioni naturæ repu-
gnans. Quapropter tam est impossibile ut mol-
lities aut sodomia congruant naturæ humanæ,
quàm est impossibile, quòd mendacia ei con-
veniant. Nec refert quod possit mollities aut so-
domia alicui ad sanitatem corporis prodesse;
potest enim & mendacium alicui similiter ad sal-
vandam vitam deservire: Si ergo id non sufficit
ut mendacium dicatur aliquando licere, pro-
fectò non sufficet, ut mollities, aut sodomia,
ac similia libidinum monstra, aliquando cen-
seantur esse licita. Unde Augustinus in Enchir.
cap. 22. sic ait: *Nec ideo ullum mendacium pu-
tandum est non esse peccatum, quia possumus
aliquando alicui prodesse mentiendò; possumus
enim & furando aliquando alicui prodesse, si pau-
per cui palam datur, sentit commodum, & dives
cui palam tollitur, non sentit incommodum: nec
ideo tale furtum quisquam dixit non esse pecca-
tum. Possumus & adulterando prodesse, si aliqua
nisi ad hoc ei consentiatur, appareat amando mo-
rituria: & si vixerit penitendo purganda: nec
ideo peccatum negabitur esse tale adulterium.*

Quod si ita est de adulterio, quantò magis de
flagitiis contra naturam, quæ immaniora sunt?
Unde idem S. Doctor lib. 3. Confess. cap. 8. ait:
*Flagitia quæ sunt contra naturam, ubique ac sem-
per detestanda atque punienda esse, qualia So-
domitarum fuerunt: quæ si omnes gentes facerent,
eodem criminis reatu divinâ lege tenerentur, quæ
non sic fecit homines, ut se illo uterentur modo;
violatur quippe ipsa societas, quæ cum Deo nobis
esse debet, cum eadem natura, cujus ille auctor
est, libidinis perversitate polluitur. Quem Au-
gustini locum corpori Juris canonici habemus
insertum cap. Flagitia 32. qu. 7. eoque utitur D.
Thomas 2. 2. qu. 154. art. 12. ad 1. ad probandum
quod in peccatis contra naturam, in quibus ipse
ordo naturæ violatur, fiat injuria ipsi Deo ordi-
natori naturæ. Unde mirum est, Caramuelem
autùm fuisse asserere, mollitiem, sodomiam, &
bestialitatem, nequaquam ex natura sua, sed ex
superveniente duntaxat positivo Dei decreto,
malitiam habere: cum passim apud omnes do-
ctos, pariter & indoctos, communi consensu,
antonomasticè dicantur peccata contra naturam;
ideò utique, quia adverfantur humanæ naturæ,
non solùm secundum specificum gradum huma-
nitatis, sed etiam secundum genericum gra-
dum animalitatis. Manifestum est (inquit S.*

M m ij

Thomas in cap. 1. ad Roman. lect. 8. quod secundum naturam intentionem commixtio sexuum in animalibus ordinatur ad actum generationis. Unde omnis commixtionis modus, ex quo generatio sequi non potest, est contra naturam hominis, in quantum est animal. Præmiserat ibidem ejusmodi peccata vocari ab Apostolo *Passiones ignominie*: quia propriè passio dicitur, quando aliquid trahitur extra ordinem suæ naturæ; putà cum aqua calefit; per hujusmodi verò peccata homo recedit ab ordine naturali. Dicuntur autem *passiones ignominie*: tum quia non sunt nomine digna: tum etiam quia cum per alia peccata carnalia homo ad naturam & conditionem brutorum dejiciatur, per peccata contra naturam à natura etiam bestiali decedit. Quis igitur dicere audeat, illud ex natura rei esse bonum homini, & obligatorium sub peccato mortali, quod deprimit humanam naturam non solum infra gradum suum, sed etiam infra gradum animalis?

71. Adde ex hac Caramuelis sententia, tria sequi absurda & inconvenientia. In primis enim, cum lex positiva non obliget nisi eos quibus manifestatur & intimatur, si mollities & sodomia solum lege Dei positivà sint prohibita, confestarium profectò est, eos omnes non peccare, nec peccasse, effundendo semen per mollitiem & sodomiam, quibus Deus suam legem ea flagitia vetantem non intimavit. Unde juxta Caramuelis sententiam, tametsi Israëlita post intimatam sibi legem Dei vetantem prædicta flagitia, peccassent quibus judicia sua Deus non manifestavit, nequaquam peccassent ea perpetrando; nec adhuc hodie peccarent quotquot per ignorantiam positivæ Dei legis eis alluescunt: imò nec Onam filius Judæ peccasset, dum *introiens ad uxorem fratris sui, semen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nascerentur, ut dicitur Genes. 38.* nam eo tempore lex illa positiva non erat promulgata: & tamen Scriptura subdit, *Ideo percussit eum Dominus, quòd rem detestabilem faceret.*

72. Secundò, si mollities solo Dei præcepto positivo prohiberetur, aliquando esset licita, etiam post illius legis promulgationem, saltem pro casu extremæ necessitatis, ut si quis mori deberet, nisi se pollueret: positiva enim Dei præcepta cessare interdum in casu necessitatis, certum est, & constat exemplo Davidis, qui non obstante Dei lege, laicis vetante esum panum propositionis, in necessitate famis eos comedit, ejusque factum Christus Matth. 12. excusat, nec non, ob similem necessitatem, suos Discipulos à violatione sabbati divinitus interdicta. At mollitiem seu pollutionem voluntariam, etiam in casu extremæ necessitatis (putà cum necessaria est ad salutem vel vitam tuendam) non licere, communiter docent Theologi, & patet exemplo plurium virorum illustrium & piorum, qui mori maluerunt, quàm feminis effusionem, ex cujus retentione mors imminabat, per pollutionem, vel per copulam procurare. Sic B. Casimirus, Regis Poloniæ filius, Hungarorum Rex delectus, gravi oppressus infirmitate, mori potius, quàm castitatis jacturam ex Medicorum consilio subire constanter decrevit. Idem de Jacobo Cardinali Ulyssiponensi, Regis Portugalliæ filio, refert Hieronymus Garimbærtus lib. 3. de vitis Pon-

tificum. Similia traduntur de Isaacio Comnenno Imperatore, de Thoma secundo Episcopo Eboracensi, & de Michaële Verino Poeta Gallo; cujus istud extat posteritati consecratum.

Sola Venus poterat leno succurrere morbo:

Ne se pollueret, maluit ipse mori.
Ergo mollities non solum præcepto Dei positivo, sed etiam lege naturali prohibita est.

Tertiò ex sententia Caramuelis sequitur adulterium esse gravius & turpius intra genus luxuriæ, quàm mollitiem, sodomiam, & bestialitatem: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Minor est certa: nam ut docent communiter Theologi cum S. Thoma 2. 2. qu. 154. art. 12. intra genus luxuriæ peccata contra naturam (qualia sunt mollities, sodomia, & bestialitas) sunt omnium gravissima & turpissima: *Sicut in speculativis* (inquit S. Doctor) *error circa ea quorum cognitio est homini naturaliter indita, est gravissimus & turpissimus: ita in agendis, agere contra ea quæ sunt secundum naturam determinata, est gravissimum & turpissimum. Quia ergo in virtutibus quæ sunt contra naturam transgreditur homo id quod est secundum naturam determinatum circa usum venereum, inde est quòd in tali materia hoc peccatum est gravissimum.* Sequela autem Majoris est evidens: Adulterium enim est intrinsecè malum, & lege natura prohibendum, ut omnes fatentur: Sed peccata quæ per se & ab intrinseco sunt mala, ipsoque naturali jure prohibita, graviora sunt eis quæ ab extrinseco tantum, & ratione legis positivæ ea prohibentis, mala sunt: Ergo si mollities, sodomia, & bestialitas, non sint ab intrinseco mala, nec jure naturæ prohibita, sed tantum ab extrinseco, & ratione legis seu præcepti positivi, manifestè sequitur adulterium in malitia & gravitate, mollitiem, sodomiam, & bestialitatem excedere. Pudet me in istis sordibus tandiu versari, libenterque hic cum Augustino Epist. 56. dixerim: *Pudet me ista resellere, cum eos non pudeat ista sentire: cum verò ausi sint etiam defendere, non jam eorum, sed ipsius generis humani me pudet, cujus aures hac ferre potuerunt.*

73. Non possum tamen præcipuum Caramuelis fundamentum subtericere, & insolutum relinquere. Illud proponit loco supra citato num. 1606. his verbis: *Proximius ad generationem & natiuitatem accedit embrio & infans ipse nondum natus, quam semen: Aique potest gravida parens contra animatum fatum procedere, si aliter vitam conservare non possit: Ergo à fortiori possit contra semen, si solummodo considerentur rationes naturales.*

74. Sed hæc ratio frivola est, nec valet illa Consequentia, seu argumentum à pari, quod ab abortione ad mollitiem format: in mollitie enim immiscetur libidinosa delectatio, quæ in abortione nequaquam intervenit, ut proinde etiam si abortio esset licita, consequens non sit mollitiem pariter licere. Tam vehemens enim & exorbitans est ea delectatio, quæ in effusione seminis genitalis sentitur, ut contra rationem sit, eam unquam, citra usum legitimi conjugij, spontemittere.

75. Arguit insuper num. 1603. in hunc modum: *Mollities (inquit) est seminis effusio voluntaria: & si mala secundum se, de ipsius malitia hominibus consistere debet. Sed quid semen? Doctores verant, & adhuc sub iudice lis est. Aliqui judo-*

rem, alij spumam, nonnulli lac, plerique sanguinem semen esse contendunt. Et tamen esse contra ipsam naturam, sudorem, spumam, sanguinem, lac, & similia corporis nutrimenta, vel excrementa ex rationabili causa decidere, nullus Dialecticus probare poterit. Ergo nec ulla ratione naturali probari potest, esse contra naturam decidere semen ex rationabili causa. Hoc consequens supprellit Caramuel, sive quia puduit illud exponere, sive quia cuius obvium esse prospexit.

76. Respondeo primò: quod si hoc argumentum valeret, probaret mollitiem non solum ex sua natura, sed etiam supposito positivo Dei præcepto eam vetante, non esse malam & illicitam, sed de se bonam, & aliquando obligatoriam sub peccato mortali: posset enim qui eam vellet exercere, hoc discursu Caramuelis uti, & sic argumentum proponere. Si mollities mala esset ex Dei præcepto eam vetante, de ipsius malitia hominibus constare deberet: Atqui non constat: Ergo non est mala ex præcepto Dei eam vetante. Minor probatur: Cum mollities consistat in voluntaria seminis effusione, non potest constare de præcepto eam vetante, nisi prius constet quid sit semen, cuius voluntaria effusio interdicitur: Atqui nondum constat quid sit semen, sed Doctores de ejus natura & quidditate disputant, aliis contententibus esse sudorem, aliis spumam, aliis lac, aliis sanguinem, vel simile quoddam corporis nutrimentum, vel excrementum, & adhuc sub iudice lis est: Ergo nondum constat de præcepto mollitiem vetante, subindeque nec de ipsius malitia indidem proveniente. Ecce quomodo hic Caramuelis discursus nimis probet, & mollitiem, supposito etiam positivo Dei præcepto eam vetante, faciat licitam; imò verò etiam aliquando obligatoriam: nam posset etiam quis in hunc modum rursus arguere. Non obstante quacumque Dei lege hominibus hæcenus notificata, non modò possumus, sed aliquando tenemur, (quando scilicet ad tuendam vel recuperandam corporis valetudinem id necessarium est) emittere sudorem, spumam, lac, sanguinem, aut similia corporis nutrimenta, vel excrementa: Ergo & semen; quippe quod, iuxta probabilem Doctorum sententiam, nihil est aliud quàm quiddam istorum.

77. Respondeo secundò directè ad argumentum, quod ut cuilibet constet mollitiem esse de se & ex sua natura malam, & lege nature prohibitam, non requiritur quod naturam & quidditatem seminis genitalis speculativè cognoscat, & an illud essentialiter, vel accidentaliter tantùm à sanguine, lacte, sudore, & aliis humani corporis humoribus aut superfluitatibus distinguatur, exploret; sed sufficit quod sciat illud esse instrumentum generationis, & ordinari à natura ad conservationem & propagationem speciei; subindeque non licere illud prodigere aut expondere eo actu, ex quo generatio sequi non valeat: hoc autem lumine naturali notum est, & à nullo, quantumcumque bardo & stupido, invincibiliter ignorari potest: unde eo ipso quod aliquis utitur semine ad sterilem lasciviam, peccat non solum contra præceptum Dei positivum, quo voluntaria seminis effusio extra usum matrimonij prohibetur, sed etiam contra præceptum nature, & dictamen naturale rationis, quo omnibus hominibus, etiam illis qui præcepta Dei positiva invincibiliter ignorant, hujus actus malitia & deformitas manifestatur & intimatur.

III.

In audiendo Missam de præcepto, vel recitandis horis ex obligatione, satis est attentio externa: unde potest quislibet voluntariè distrabi. Ita Caramuel in epist. præliminari ad Dianam, ubi sic ait: Navarrus, & quotquot internam attentionem requirunt in officio divino, considerata vivacitate humani ingenij, concludunt vix aut ne vix quidem posse hominem satisfacere sine aliqua distractione veniali: sic de præceptis aliis pariformiter philosophantur. At nos, qui contra generosè sentimus, & sensum nostrum armato ratiocinio firmamus, NON SOLVM MILITES, SED ET VIRGINES SYMVS: possumus enim ita horis, aut aliis Ecclesie præceptis satisfacere, ut ne in levem quidem culpam labamur. Prolatio enim, & quacumque alia extrinseca operatio, est facilissima; & humana principum leges, Ecclesiastica aut seculares sint, non præcipiunt interna. Et in Theologia fundamentali num. 44. hæc scribit de seipso: Vno momento (inquit) cælum verso, altero ad subterranea transeo; nulla in oratorio movetur musca, quæ mihi non sit impedimento; attendere lectioni desidero, sed distractiones non evito involuntarias, milles interdum etiam voluntarias. Et nihilominus nullo crucior scrupulo, nullo dubio angor: quia prudenter suppono me ad attentionem internam non teneri; eam habere bonum esse, & eam carere nequidem esse levem culpam; me ad lectionem tantùm & attentionem externam obligari; me egisse totum quod rubrica jubent cerò scio, & ita cerò ut possim jurare. Ergo me ne venialiter quidem peccavisse in hac materia cerò scio, & ita cerò, ut possim jurare.

Hanc sententiam non solum omnino improbabilem, sed etiam in praxi valde periculosa esse existimo: nam Ecclesia in cap. Dolentes de celebr. missarum, districtè præcepit Clericis in virtute obedientiæ, ut divinum officium, nocturnum pariterque diurnum, quantum Deus eis dederit studiosè celebrent PARITER ET DEVOTE: Sed hoc non potest intelligi de attentione & devotione solum externa: Ergo Ecclesia præcipit Clericis recitare officium cum devotione interna quæ possunt, & quam Deus eis dederit. Major patet: Minor, in qua est difficultas, probatur multipliciter. Primò quia devotio propriè & per se primò dicitur de interna, & impropiè tantùm ac secundariò de externa; ut docet S. Thomas 2. 2. qu. 83. art. 2.

Secundò, quia in prædicto Canone ante verba adducta dicit Pontifex: Intendunt (Clerici) externis colloquutionibus laicorum, dumque auditum ad indebitos sermones effundunt, AVRES INTENTAS NON PORRIGUNT AD DIVINA: Sed porrigere aures intentas ad divina, interiorem animæ attentionem & applicationem importat: Ergo in illo Canone est sermo de devotione & attentione interna, & non solum de externa.

Tertiò probatur eadem Minor: Ecclesia per hoc præceptum recitandi horas Canonicas, præceptum naturale seu divinum orandi, & vacandi rebus divinis determinat; sicut præcipiendo auditionem Missæ in die festivo, determinat præceptum naturale, quo homo tenetur aliquod tempus vitæ suæ cultui divino deputare: nam ut ait S. Thomas 2. 2. qu. 112. art. 4. ad 4. Inest homini naturalis inclinatio ad hoc quod cuilibet rei ne-

cessaria deputetur aliquod tempus: sicut corporali refectio, somno, & aliis huiusmodi: unde etiam spirituali refectio, quæ mens hominis in Deo reficitur, secundum dictamen naturalis rationis, aliquod tempus deputat homo; & sic habere aliquod tempus deputatum ad vacandum Divinis, cadit sub præcepto morali. Ergo cum præceptum naturale seu divinum orandi, & vacandi Deo ac rebus divinis, indubitanter obliget ad attentionem, consequens omnino est, ut etiam præceptum Ecclesiæ illud determinans & veluti contrahens, etiam ad attentionem interiorem obliget.

82. Quartò: Ecclesiæ præcipit recitationem officij ut est actus virtutis religionis, & moraliter bonus; actus enim mali, vel ex sua specie indifferentes ad bonum & malum, non sunt materia congrua præcepti Ecclesiastici: At recitatio officij sine devotione & attentione interna, non est actus virtutis religionis, sed potius quædam species hypocrisis, saltem materialiter: Ergo &c. Major patet, Minor probatur. Nam juxta D. Thomam 2. 2. qu. 88. art. 3. ratio quare oratio sit præcipuus actus religionis est, quia in oratione fideles Deo offerunt id quod in eis præstantius est, scilicet mentem: Sed ille qui voluntariè distrahitur recitat divinum officium, non offert Deo id quod habet melius & præstantius, sed quod deterius est & ignobilius; cogitando enim v. g. de cibo aut potu, vel de negotiis sæcularibus, tunc obsequium quidem corporis præstat Deo, sed obsequium mentis ventri; datque medullam mundo & vanitati, & corticem tantum Deo & pietati: Ergo tunc actum religionis non facit, sed potius actum hypocrisis, saltem materialiter.

83. Quintò: Absurdum videtur dicere, quòd Ecclesiæ non plus in hac materia præcipiat Clericis, quàm præstari possit à psittaco: nam ut ait Augustinus exposit. in Psal. 12. *Et meruli, & psittaci, & corvi, & pica, & huiusmodi volucres, sepe ab hominibus docentur sonare quod nesciunt: scienter autem cantare, natura hominis divina voluntate concessum est.* Unde idem S. Doctor conc. 29. in Psal. 118. *Clamor ad Dominum (inquit) qui fit ab orantibus, si sonitu corporali vocis fiat, non intento in Dominum corde, quis dubitet inaniter fieri?* Nullus certè, excepto Caramuele, qui non solum non dubitat, sed certò asseverat, imò & iurejurando confirmat, non solum non inaniter istud fieri, sed & ita proficue, ut & Ecclesiastico præcepto satisfaciamus, & omnis quoque scrupulus levissimi peccati tollatur: unde ut supra audivimus, eos qui suæ adhærent sententiæ, non solum milites, sed & virgines esse affirmat. Sed esto virgines sint: cum tamen oleum devotionis, quo charitatis flamma in cordibus nostris nutritur, habere non fatigant, sed tanquam garrulæ aves sine interiori sensu verba emittant, non sunt virgines prudentes, sed fatuæ, quæ à nuptiis sponsi cælestis, ejusque complexibus repelluntur. Esto milites sint: cum tamen contra mentis evagationes & distractiones non pugnent, sed ab eis ultro se vinci & superari patiantur, non tam generosi milites, quàm ignavi & imbelles militiæ desertores dicendi sunt. Esto etiam singulis diebus per quinque vel sex horas cantent in choro: cum tamen non psallant mente & spiritu, ut jubet Apostolus, sed ore tantum & voce, sicut meruli, psittaci, pica, & corvi, ut Augustinus ait; non tam

A chorista, quàm canoræ aves, nec tam Ecclesiastici quàm psittaci cantores, ut bellè dicit Siniichius, appellandi sunt.

Denique, ut præcipio Caramuelis fundamentò occurramus: dato quod Ecclesiæ non possit directè & primariò præcipere actum internum, secundariò tamen & indirectè illum jubere potest, quando scilicet actus interior necessarius est, ut actus exterior sit bonus. Unde per se loquendo habet potestatem super actus exteriores; super actum verò interiorem, per accidens, & ratione actus exterioris, in quantum est forma illius. Sic Ecclesiæ præcipit Inquisitoribus sub pœna excommunicationis, ut non procedant contra aliquem ex odio. Et in cap. *Dolentes* supra citato, jubet confessionem quotannis fieri fideliter, & Eucharistiam suscipi reverenter. Cur ergo similiter Clericis præcipere non poterit, ut divinum officium cum attentione & devotione interna quæ possunt, & quam Deus ipis dederit, quotidie recitent? Certè qui aliter sentiunt, & faciunt, non à peccatis venialibus eximuntur, ut ait Caramuel, sed periculo culpæ mortalis, subindeque æternæ damnationis, se exponunt. Unde frivolum est quod addit, nimirum *se posse jurare, in hoc genere nec venialiter quidem peccavisse, hancque esse summam conscientiæ quietem, atque animi tranquillitatem.* Sicut enim qui ex conscientia erronea invincibiliter putaret non esse peccatum, furari ad dandum elemosynam, vel mentiri ad salvandam vitam proximo, etiam si milles furaretur, aut mentiretur, semper posset jurare, se in hoc genere, nec moraliter, nec venialiter peccavisse, nec tamen propterea ejusdem conscientiæ tranquillitati esset congaudendum: ita pariter nec nos, qui existimamus Ecclesiæ non solum attentionem externam, sed etiam internam in recitatione officij præcipere, summam illam conscientiæ quietem atque animi tranquillitatem Caramueli invidemus, nec jurare vellemus, eos qui in recitatione officij voluntariè distrahuntur, & de interna attentione non curant, periculo peccati mortalis non se exponere.

D Plures aliæ sunt ejusdem Authoris circa divini officij recitationem laxitates, non solum omnino improbables, sed etiam prorsus intolerabiles. Nam in Commentario regulæ S. Benedicti disp. 112. num. 1415. & in Theologia fundamentali num. 760. docet eum satisfacere præcepto recitandi officium, qui illud recitat animo non satisfaciendi. Et num. 500. & 502. asserit eum qui vespere matutinas & laudes recitat, duorum dierum obligationi posse satisfacere: quia (inquit) una & eadem actione potest quis simul satisfacere duobus præceptis numero distinctis, eodem tempore concurrentibus. Ex quo etiam infert, unicâ communionem paschali posse aliquem duorum annorum obligationi satisfacere. Item num. 1100. dicit obligatum ad officium recitandum satisfacere legendo quotidie officium Paschale, pro quolibet alio officio, quantumvis prolixo, per annum incidente. Denique in commentario regulæ S. Benedicti disp. 117. num. 1446. suggerit duas methodos à se inventas, juxta quas possit quis, etiam pro longo tempore, excutere obligationem recitandi horas Canonicas, absque ulla culpa, saltem mortali: unam beneficio probabilitatis opinionum, alteram beneficio varietatis horologiorum, quæ (inquit) *si bona sint, & diligenter dirigantur, habet vim opinionis proba-*

bilis. Et tamen in Theologia fundamentali, fundamento 10. qu. de horologiis, ait horologiis fidendum non esse, quia horologia fere omnia concepta sunt in originali peccato, subindeque peccata actualia necessario committunt. Unde huic Authori verba illa Augustini ad Iulianum dicere licet: *Mira sunt quae dicis, nova sunt quae dicis, falsa sunt quae dicis. Mira stupemus, nova cavemus, falsa convincimus.*

IV.

86. Quamvis actor nullum jus in rem quam petit videatur habere, potest illi Advocatus patrocinari. Caramuel lib. 3. Theologiae moral. num. 1470. ubi sic ait: *Si actor, velit nolit Advocatus, accusare vult, vel etiam de facto accusavit, TAMETSI NULLVM IVS VIDEATUR HABERE, potest illi Advocatus patrocinari, nimirum quantum per leges liceat, examinando bene testes, eorum responsa conferendo, & notando: saepe enim contingit, causas bene fundatas male cedere, & saepe male fundatas bene succedere.*

87. Oppositum expressè docet D. Thomas 2. 2. qu. 71. art. 3. in corp. ubi sic dicitur: *Illicitum est alicui cooperari ad malum faciendum, sive consulendo, sive adjuvando, sive qualitercumque consentiendo: quia consilians & coadjuvans, quodammodo est faciens, & Apostolus dicit ad Roman. 1. quod digni sunt morte non solum qui faciunt peccatum, sed etiam qui consentiunt facientibus: unde & supra dictum est, quod omnes tales ad restitutionem teneantur. Manifestum est autem quod Advocatus & auxilium & consilium praestet ei, cujus causae patrocinatur: unde si scienter injustam causam defendit, absque dubio graver peccat, & ad restitutionem tenetur ejus damni, quod contra justitiam per ejus auxilium altera pars incurrit. Et rursus ibidem in solutione ad 2. Advocatus (inquit) si in principio credidit causam justam esse, & postea in processu appareat eam esse injustam, non debet eam prode, ut scilicet aliam partem juvet, vel secreta sua cause parti revelet: potest tamen & debet causam deserere, vel eum cujus causam agit ad cedendum inducere, sive ad componendum, sine adversarii damno.*

88. Confirmatur ex Augustino Epist. 54. sic dicente: *Si justitia sincerius consulatur, justius dicitur Advocato, redde quod accepisti, quando contra veritatem stetit, iniquitati adfueris, sefelisti, justam causam oppressisti, de falsitate vicisti. Et infra: Quis tandem Advocatus facile reperitur, qui suscepto suo dicat, recipe quod mihi cum tibi male adesse dediisti, & redde adversario tuo quod me agente inique abstulisti? Et tamen quem prioris non recte vitæ, rectissime punitet, etiam hoc facere debet: ut si ille qui inique litigavit, non vult admonitus corrigere iniquitatem, ejus tamen iniquitatis nolit iste habere mercedem: nisi forte restituendum est alienum, quod per furtum clanculo auferitur, & restituendum non est alienum, quod in ipso foro, ubi peccata puniuntur, decepto iudice, & circumventis legibus obtinetur.*

89. Pro majori hujus veritatis confirmatione lubet hic subnectere formulam juramenti, quod emittere jubentur Iure Caesareo omnes causarum Patroni seu Advocati: *Patroni causarum (inquit lex) qui utrique parti praestantes auxilium*

A ingrediuntur, cum lis fuerit contestata, post narrationem propositam, & contradictionem objectionem, in qualicumque judicio majore, vel apud arbitros, sive ex compromisso, sive aliter datos, vel electos, sacrosanctis Evangelii tactis, juramentum praestent, quod omni quidem virtute sua, omnique ope, quod verum & justum existimaverint, clientibus suis inferere procurabunt, nihil studij relinquentes quod sibi possibile est: non autem creditam sibi causam, cognitam quod improba sit, vel penitus desperatam, & ex mendacibus allegationibus, ipsi scientes prudentesque mala conscientiam illi patrocinabuntur: sed etsi certamine procedente, aliquid tale sibi cognitum fuerit, a causa recedent, ab hujusmodi communionem sese penitus separantes.

Plures aliae assertiones in libris Caramuelis leguntur, quae adeo absurdae sunt, & bonis moribus alienae, ut confutatione non egeant. Nam in Theol. morali num. 1382. asserit hoc juramentum, *Per vitam meam, sic expositum, Tam verum est quod dico, quam quod habeo vitam, posse mendaciter, citra peccati vel venialis noxam emitte.* Et in Theologia fundamentali editionis Francofordianae num. 1142. doctrinam Francisci Amici, quae asserit licere Clerico, vel Religioso, calumniatorem, gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere mirantem, occidere, quando alius defendendi modus non suppetit, ut veram ac certam propugnat, dicens: *Doctrinam Amici solam esse veram, & oppositam improbabilem, censemus omnes docti.* Et num. 1133. aliam ejusdem Authoris sententiam, quae docet licere Clerico vel Religioso, qui fragilitati cedens, feminam vilem cognovit, eam occidere, quando factum vulgat, & ipsum infamat, indirectè saltem approbat, responsionem suspendendo, & dubitando an id liceat: ut enim ille definit num. 275. *Omnis omnino actus humanus licitus est, qui non impingit evidenter in aliquam legem obligatoriam evidenter.* Item in eadem Theol. fundam. pag. 139. haec scribit: *Petrus die sabbathi sub mediam noctem, ut primum audivit duo decimam, comedit carnes, & postquam satur excessit è mensa, audivit aliud horologium significans horam duodecimam. Die sequenti communicare vult, & sic discurre: horologia habent opinionum probabilium virtutem: at ego comederam antequam tale horologium sonneret: ergo probabile est quod comedi ante duodecimam: ergo probabile quod sim jejunos: at opinioni probabiliter conformare conscientiam possum: ergo potero communicare. Et volo scire cur communicare non possit: nam stando doctrina praecedenti, potest: & ego in toto hoc Petri discursu, quod possem aut negare, aut reprehendere, nihil invenio. Magna certe opportunitas & utilitas probabilitatis opinionum, & varietatis horologiorum, quae juxta Caramuelem, habent opinionum probabilium virtutem; nam & illorum beneficio potest quis eadem die usque ad saturitatem carnes comedere, & nihilominus immediatè post accedere ad sacram sinaxim! Denique hic Author lib. 4. Theol. moral. num. 1359. ait: *Deorum pluralitas, stando puris principis naturalibus, defendi & propugnari potest.* Quae assertio non solum Polytheismo, sed etiam Atheismo non parum favet, quia ut communiter docent SS. Patres Athanasius, Chrysostomus, Theodoretus, & alij, *Multiplum Numinum nullitas est Numinum.* Unde egregie Tertullianus contra Marcionem: *Veritas Chri-**

Cod. Lucin. lib. 3. tit. 1. §. 14.

90.

D

E

stiana distinctè pronunciat, Deus si non unus est, A rans quidem putat esse verum, ipse verò inducens scit esse falsum.

I I.

Licium est reo cum equivocatione negare veritatem Iudici legitimo, legitime interroganti. Tamburinus lib. 3. cap. 4. s. 3. num. 5. pro hac sententia citans Delugo, Sanchez, & alios.

Oppositum docet S. Thomas 2. 2. qu. 69. art. 1. in corp. ubi sic ait: *Pertinet ad debitum iustitiae, quod aliquis obediat suo superiori in iis ad quae jus praelationis se extendit. Index autem superior est respectu ejus qui judicatur; & ideo ex debito tenetur accusatus Iudici veritatem exponere, quam ab eo secundum formam juris exigit: & ideo si confiteri noluerit veritatem quam dicere tenetur, vel si eam mendaciter negaverit, MORTALITER PECCAT.* Quo nihil clarius & expressius contra Tamburini assertionem dici potest.

Adde quod, si vera esset Tamburini sententia, nunquam liceret Iudici, reos ad confessionem criminis capitalis, quantumvis semiplenè probati, torturis adigere; quia iniquum est quemquam ad id cogere, quod praestare non tenetur. Oppositum autem docent SS. Patres, praesertim Augustinus lib. 19. de Civit. cap. 6. Ambrosius lib. 2. de Abel & Cain cap. 9. & Eusebius Papa Epist. 1. ad Galliae Episcopos, cujus est illa sanctio corpori Iuris inserta, cap. 1. ubi dicitur: *Veritatem diversis cruciatibus è latibris suis religiosis tortor exigere debet: ut dum poenis corporum subjiciuntur, qua gesta sunt, fideliter & veraciter exquirantur.* Unde Leonardus Coquaeus in Commentariis super cap. 6. lib. 19. Augustini de Civit. Dei, & Covarruvias lib. pract. quaest. cap. 23. num. 5. reprobant errorem Joannis Ludovici Vives, astrictius oppositum, saltem quoad Christianos.

Ex discursu & ratione D. Thomae patet, non solum falsum, sed etiam intolerabile esse dogma Joannis Sancier in practicis disputationibus disp. 9. num. 7. & sequentibus, ubi (teste Diana tract. 7. Resol. 55.) asserit quod *si poenitens probabiliter credat Confessarium non impensurum illi absolutionem, si fueretur consuetudinem peccandi, potest equivocatione utendo negare consuetudinem: ut fiat sensus, consuetudine careo peccandi, non absolvetur, sed ad confitendum tibi de presenti. Et hoc etiam procedit, si credat absolutionem se naturum, cum ad confitenda eadem peccata bis non sit obligatus, nec ad patiendum pudorem ex consuetudine jam nota oriendum. Idem dicendum de occasione proxima, inevitabili tamen sine magno incommodo & scandalo. Namin tali casu possit etiam poenitens uti equivocatione, licet à confessario de tali occasione interrogetur.*

Patet, inquam, doctrinam hanc perversam, & prorsus intolerabilem esse. Primum quia permittit uti equivocatione aut restrictione mentali, quod plures graves Theologi & Doctores nunquam licere existimant, videturque innuere D. Thomas 2. 2. qu. 109. art. 3. ad 1. ubi sic dicitur: *Quia homo est animal sociale, naturaliter unus homo debet alteri id sine quo societas humana servari non posset: non autem possent homines adinvicem convivere, nisi sibi invicem crederent, tanquam sibi invicem veritatem manifestantibus.* Quo discursu utitur etiam D. Augustinus in Enchirid. cap. 22. ubi sic ait: *Vtique verba propterea sunt instituta, non per qua se invicem homines fallant,*

§. I I.

Tamburini laxitates reprobantur.

I.

91. **L**ICITUM est inducere testem ad jurandum falsum, quod jurans quidem putat esse verum, ipse verò inducens scit esse falsum. Tamburinus lib. 3. in Decalogum cap. 1. s. 6. num. 7. pro hac sententia referens Hurtadum, Dianam, & Tancredum.

Hæc assertio non solum omnino improbabilis, sed etiam erronea, & prorsus intolerabilis est, potestque breviter confutari. Primum quia amor Dei, & zelus honoris ejus, obligat me ut quantum commodè possum, vitam etiam peccata materialia, tam in me quam in aliis: Jurare autem id quod reipia est falsum, & putatur esse verum, est peccatum saltem materialiter, cum tale juramentum veritati & aeternae legi dissonum sit: Ergo quantum commodè possum, teneor juramentum illud impedire; tantum abest quòd possum ad illud proximum inducere.

92. Secundo impugnatur: Fraternalis charitatis dictamine proximum instruere teneor, quando ille laborat ignorantia alicujus rei, juri divino & naturali contraria, & probabiliter speratur, quod ablata ignorantia non operabitur quæ cum ignorantia facit, vel facere vult: Ignorat Petrus v. g. Mariam non esse suam uxorem, & vult ad illam accedere; teneor illum admonere non esse ejus uxorem: Ignorat alius aliquam hostiam non esse consecratam, & illam vult adorare; teneor ei significare talem hostiam consecratam non esse. Mira ergo est Tamburini exorbitantia, dum scribere audeat, licitum esse, non modò proximum ignorantem non instruere; sed insuper ipsum in materialem Decalogi transgressionem impellere.

93. Nec valet quod ille ait: *Jurare falsum, quod sine culpa putatur esse verum, actus est religionis; unde qui ad hoc inducit, ad actum virtutis inducit.* Non valet, inquam, quia pariter actus religionis est, quando adoratur hostia, quæ invincibiliter putatur consecrata, cum reipsa non sit consecrata; & tamen quis audeat dicere, licitum esse scienti eam non esse consecratam, inducere ignaros ad eam adorandam tanquam consecratam? Nonne etiam uxorem reddere debitum conjugale marito, est actus justitiae? & tamen quis dicit, scienti maritum vivere, licitum esse, non solum eam non admonere, sed etiam ad reddendum superinducto viro conjugale debitum inducere? Nonne pariter servum laborare in die festo, quem bona fide existimat non esse festum, actus est obedientiae, vel justitiae? quis tamen propterea asserat mihi licere, inducere servum ad laborandum in die, quem ille nescit esse festum, ego verò festivum esse scio? Quam levis ergo & frivola est illa Tamburini ratiuncula, quæ se permotum dicit ad asserendum licitum esse, inducere testem ad jurandum falsum, quod ju-